

Министерство
на образованието и науката

АЗ·БУКИ

Национално издателство
за образование и наука

**БЪЛГАРСКИ ЕЗИК
И ЛИТЕРАТУРА**

Българско научно-методическо списание
• Година XX, 2012 • Класик 1

ИСТОРИЯ

Българско научно-методическо списание
• Година XX, 2012 • Класик 1

**МАТЕМАТИКА
И ИНФОРМАТИКА**

Българско научно-методическо списание
• Година XX, 2012 • Класик 1

**ПРЕДУЧИЛИЩНО
НАЧАЛНО ОБРАЗОВАНИЕ
ПЕДАГОГИКА**

Българско научно-методическо списание
• Година XX, 2012 • Класик 1

**ХИМИЯ
ПРИРОДНИТЕ НАУКИ
В ОБРАЗОВАНИЕТО**
астрономия
биология
география
физика

**ПРОФЕСИОНАЛНО
ОБРАЗОВАНИЕ**

Българско научно-методическо списание
• Година XX, 2012 • Класик 1

**СТРАТЕГИИ
НА ОБРАЗОВАТЕЛНАТА
И НАУЧНАТА ПОЛИТИКА**

Научно-методическо списание
• Година XX, 2012 • Класик 1

Философия

Българско научно-методическо списание
• Година XX, 2012 • Класик 1

**Чуждоезиково
обучение**

Научно-методическо списание
• Година XXIX, 2012 • Класик 1

Избрано

от текстовете, публикувани в списанията
на Национално издателство

АЗ·БУКИ

www.azbuki.bg

19

11 – 17 МАЙ 2017 Г.

По пътя на дипломатията

*Откъс от „Дипломатическата роля
на България и Франция по пътя към
заключителния документ от Хелзинки (1975)“*

Ирина Григорова

Институт за исторически изследвания – БАН

Българският интерес към провеждане на европейско съвещание за сигурност и сътрудничество е подчинен на стратегическите цели на страната в Балканския регион. Постоянна грижа на София е укрепването на сигурността по южния фланг, където граничи с държави – членки на НАТО. Този факт, съчетан с тлеещите противоречия с Югославия, прераснали в откритата враждебност след интервенцията в Чехословакия през 1968 г., оправдава търсенето на морално и политическо обвързване със съседните страни посредством многостранно сътрудничество и подписание на споразумение. Но в края на 60-те години Москва заклеява общобалканските политически инициативи. По същото време тежестта на отрицателното обществено мнение на Запад след чехословайските събития и конкретният повод за провеждане линията за предотвратяване на идеологическа война на два фронта, създаден с изострянето на съветско-китайските отношения, подтикват СССР да поеме за пореден път инициативата за такова съвещание (за първи път предложено през 1954 г.).

На 17 март 1969 г. в Будапеща Политическият консултативен комитет на Организацията на Варшавския договор приема декларация-обръщение до всички европейски правителства. Тя осъжда напреварата във въоръженията и разделението на Европа на два военни блока и изразява подкрепа на намалява-

Заглавието е на редакцията

www.history.azbuki.bg

Главен редактор
Проф. д-р Пламен Митев
E-mail: plamdm@abv.bg

Редактор
Д-р Албена Симова
0889 88 21 83
Тел.: 02/425 04 70
02/425 04 71
E-mail: history@azbuki.bg

Съдържание на сп. „История“, кн. 2/2016:

ДОКУМЕНТАЛНО БОГАТСТВО

Караджа паша джамия в
Гоце Делчев – историограф-
ски разказ и документални
реалии / *Дамян Борисов*

ЦИВИЛИЗАЦИОННИ ГРАНИЦИ

Дипломатическата роля на
България и Франция по пътя
към заключителния документ
от Хелзинки (1975) / *Ирина
Григорова*

Мюсюлманите в Западна Европа след Втората световна война до началото на ХХІ век / *Димитър Петков*

**ПОДХОДИ
В ПРЕПОДАВАНЕТО**

Граници и мостове в градското пространство. Примери из историята на Сливен / *Аделина Фендрина*

**РЕЦЕНЗИИ
И АНОТАЦИИ**

Уроци по родолюбие за българчетата, живеещи извън пределите на Родината / *Костадин Грозев*

Търговската модерност на Българското възраждане / *Маргарита Маринова*

Нова книга за културната история на Българското възраждане / *Огняна Маждракова-Чавдарова*

нето на напрежението чрез преговори на общ форум на всички европейски държави. Документът предвижда съгласуването на няколко принципа за постигането на безопасност – зачитане неприкосновеността на съществуващите граници и развитие на „политическите, икономическите и културните връзки между всички държави на основата на равноправие, зачитане независимостта и суверенитета на държавите“.

Формулировките, които би одобрила погодна европейска конференция, биха ползвали благотворно българската национална сигурност. София придава голямо значение на осъществяването на предложението, партийното ръководство и правителството предприемат енергични действия в полза на приобщаването на европейските държави към идеята. Още на 20 март с.г. е създаден Обществен комитет по проблемите на европейската сигурност, който трябва да мобилизира населението в подкрепа на проектираната конференция и да използва партньорските контакти на обществените организации, т.е. към политическия характер на инициативата да се прибави елементът на масово социално движение. Акредитираните български дипломати в западните столици се заемат с проучването на отзвук на предложението на Варшавския договор. На 15 април 1969 г. Министерството на външните работи представя програма за международното популяризиране на идеята за провеждане на европейско съвещание за сигурност и сътрудничество, като тя бъде поставяна в насрочените правителствени срещи (Дания, Норвегия, Белгия, Италия, Исландия и Холандия), на конференции и конгреси, в ООН и т.н. Задачи за изготвяне на материали по въпроса са предвидени за радиото, вестниците и Българската академия на науките.

Първоначално колебливи, след решението на юбилейната среща на НАТО в Брюксел през април с.г. за изработване на обща позиция по въпросите, които биха се обсъждали на една евентуална конференция, болшинството западни правителства официално изразяват одобрение. Париж смята, че Съветският съюз цели формалното признаване на статуквото в Европа. Въпреки подозрителността си Франция побързва да отговори положително поради няколко съображения: предложението на източните държави отговаря на големата концепция за Европа и този факт я ангажира; Париж също така оценява отклик на във връзка със запазването на привилегирования диалог със Съветския съюз и неговите сателити, за да не бъде изместен от Вашингтон или Бон; накрая, вижда положителния ефект от съвещанието върху комунистическите държави, които ще имат пълноправно и равностойно участие.

Поканата на Финландия от 5 май 1969 г. да бъде домакин на европейската конференция, създава нов повод за изразяване на официални правителствени становища. Като изказват съгласие, отговорите съдържат препратки към виждането как съвещанието да бъде организирано. Швеция например подкрепя свикването на конференцията без предварителни условия, след добра подготовка, с участието на САЩ и Канада и подчертава необходимостта от предварителното съгласуване на малките държави със суперсилите, с други думи – придържа се към досегашния консервативен подход на източни (съветски) и западни (американски) позиции. Мнението на България също отхвърля предварителните условия и препоръчва добра подготовка чрез консултации между европейските правителства. По въпроса за участниците София държи да присъстват всички европейски държави, вкл. ГДР и ФРГ. Оценките на Ке д'Орсе са представени от френския посланик в България Мишел Фонтен. Въпреки че приветства идеята за европейско съвещание, той показва скептичност по отношение на навременността му и подчертава необходимостта от активизиране на двустранните разговори, за да се създаде атмосфера на сътрудничество и да се предотврати превръщането на конференцията в среща на два блока.

Следващото посещение на Фонтен в българското Външно министерство показва оформена позиция на новата администрация след избирането на Жорж Помпиду за президент (юни 1969). Става ясно, че Париж държи на „двустранен обмен на мнения по въпросите, които могат да се разглеждат на съвещанието – икономическите и научно-техническите връзки между европейските страни, правата на човека, свободното движение на хора и идеи, културен прогрес“. Раденко Григоров съзира опасност двустранното общуване да протака неизвестно колко дълго време същинското европейско съвещание, така необходимо за решаването на проблемите на София, и изтъква, че двата процеса могат да вървят успоредно. Заместник-министърът пита за пояснение на поставените искания в хуманитарната област и за да не провокира твърда опозиция, преди тази сфера да е залегнала в официален дневен ред, Мишел Фонтен казва, че под движение на идеи се има предвид например свободното разпространение на в. „Льо Монд“ в София, а в същата насока изразява одобрението си за предаването на българската телевизия, посветено на „Аполо 11“.

Така повърхностно поставеният въпрос за свободно движение на хора и идеи и за по-интензивни културни контакти привлича вниманието на Москва. Там е преценено, че източният именно призив от 17 март 1969 г. за засилване на политическото, икономическото, но и културното сътрудничество между Изтока и Запада може да се обърне срещу съветската система. През септември с.г. в столиците на комунистическите държави са изпратени емисари на СССР, които синхронизират позициите за съвещанието на Политическия консултативен комитет на Варшавския договор през октомври с.г. в Прага: да се излъчи послание за провеждане на европейската конференция в началото на 1970 г. с две точки в дневния ред – „Отказ от използване на сила или заплахата в междудържавните отношения“ и „Развитие на търговските, икономическите и научно-техническите връзки с насоченост към подобряване на политическото сътрудничество на европейските държави“. Съветската страна внушава, че самото присъствие на ГДР на съвещанието ще представлява огромен политически успех за социалистическия лагер, срещу което е склонна да се съгласи на участието на САЩ и Канада в конференцията. По време на посещението си в Съветския съюз френският външен министър Морис Шуман отново подчертава тезата за добрата подготовка на конференцията, като уточнява, че „щателната подготовка не означава обезателно продължителна подготовка“. Все така основен акцент в изказването на Шуман е недопустимостта конференцията да се превърне в преговори на блокова основа. Същото той повтаря неколкотократно на Иван Башев месец по-късно, когато българският външен министър престоява в Париж на връщане от официална визита в Белгия. Башев демонстрира, че макар източните политически позиции да се решават в Москва, София има собствени съображения или нюанси: „На Шуман направи впечатление обстоятелството, че

гр. Башев говори за „паневропейската конференция“ и че спомена като пример за участие в европейската конференция и такива страни, като Португалия и дори Испания, с които ние нямаме дипломатически отношения. На това място Шуман прекъсна гр. Башев с ясно изразена изненада, одобрявайки широтата, в която се поставя проблемът за европейска конференция от наша страна“.

Промените в международните отношения не позволяват съвещанието да бъде организирано, както желае Изтокът, през 1970 г. През есента на 1969 г. канцлер на Западна Германия става Вили Брант, който предприема политика на подобряване на отношенията и сключване на договори по неурегулирани въпроси от края на Втората световна война със СССР и Полша (1970), ГДР (1971, 1972) и Чехословакия (1973). През ноември 1969 г. Съединените щати и Съветският съюз се съгласяват да започнат двустранни преговори за ограничаване на стратегическите ядрени оръжия (SALT). Всъщност следващата стъпка е провеждането във Виена на многостранни преговори за взаимно и балансирано съкращаване на въоръженията (MBFR), в които Франция категорично отказва да участва. След среща през декември 1969 г. в официалния отговор на НАТО на предложението за европейска конференция се посочва като условие изчакването на резултатите от мисията на Вили Брант и се застъпва френската идея в дневния ред да залегне обсъждането на хуманитарните въпроси. Ала водещият фактор се оказва успехът на преговорите SALT – през май 1972 г. САЩ и СССР подписват споразумение, съгласуват откриването на преговорите MBFR и констатираат, че заговорителните решения откриват пътя към свикването на европейската конференция за сигурност и сътрудничество – действително предварителните преговори започват през ноември 1972 г. в Хелзинки. Но дотогава дипломатическите сондажи, внушения, обмен на мнения се развиват изключително активно.

На 26 – 27 януари 1970 г. в София е проведена среща на заместник-министрите на външните работи на Варшавския договор. Обсъдени са посланията на декемврийската сесия на НАТО и е осъдено поставянето на предварителни условия – прогрес в двустранните преговори между СССР и САЩ и в германската инициатива. Особено смущение предизвиква предложението за свободно движение на хора и идеи, което „би означавало да се облекчат условията за провеждане на идеологическа диверсия против социалистическите страни. Поради голямата значимост на въпроса е решено той да бъде дискутиран на следващата среща на комунистическите представители. Любопитна подробност е, че когато източните дипломати отделят внимание на позициите на Франция, те не реагират негативно на подгържането на същото това искане в културната и хуманитарната сфера. Тази западноевропейска гържава се ползва от комунистическите симпатии, защото споделя еднакви възгледи по някои въпроси – съвещанието да не се отлага безкрайно дълго време, на него да не се поставя за разглеждане намаляването на въоръженията и резултатите от германските преговори да не се поставят като условие за свикване на конференцията.

Представените съображения Франция подгързва и при посещението по същото време на министъра на външната търговия Лъчезар Аврамов за подписване на дългосрочна търговска спогодба. През март 1970 г. България предприема дипломатическа мисия за сондиране на западните настроения, а и за изразяване на внушения по отношение на съвещанието за сигурност и сътрудничество в Европа. Заместник-министърът на външните работи Геро Грозев посещава Франция, Белгия, Холандия, Люксембург, ФРГ, Швейцария и Италия. В Париж са излъчени следните послания. Поради колебанията по германския въпрос, свързан със солидарното непризнаване на ФРГ/ГДР, Грозев подчертава, че България гържи на съвещанието да присъстват всички европейски гържави и не е против участието на САЩ и Канада, т.е. няма нужда да се изчакват германските преговори, а София задейства модела „отстъпка за отстъпка“. Ербе Алфан – главен секретар на Ке г'Орсе, напомня френско-германския съюзен договор, съгласно който Париж не може да не подкрепя Бон и да изчака поне минимален напредък в германските преговори, но не е против

присъствието на ГДР, което няма да означава дипломатическо признаване. Френският дипломат е впечатлен от българската позиция за участието на отвъдатлантическите държави. Грозев отделя голямо място на въпроса за сигурността и неприбягването до употреба на сила. Френската страна подготвя, че София се опитва да прокара съветския интерес срещу евентуалното обединение на Германия и уточнява, че при президента Дьо Гол Франция е признала границата Огер – Ниса. България преследва укрепването на националната си сигурност в балкански контекст и Грозев подчертава, че София държи принципът за неупотреба на сила да е общовалиден и прилаган от всички държави. Френските дипломати си отбелязват българското предложение с голям интерес, но препоръчват да се помисли върху формулировката, за да не повтаря съществуващия принцип в ООН. България искрено се надява европейското съвещание да изработи нова рамка на икономическите отношения Изток – Запад, като обезсили ограниченията на Общия пазар (континенти, мита, уравнителни вноски). Затова Грозев изтъква желанието за „равноправни и взаимноизгодни начала“. Френската страна не дава вид, че долавя подтекст в българското изложение, и потвърждава, че „споделя и прилага принципа и идеята за сътрудничество в областта на икономиката, търговията, науката и техниката“. За сметка на това Бенелюкс и Италия ще окажат ясен отпор на идеята за неутрализиране на общностните споразумения. Грозев заявява, че България не е против включването на точка за развитието на културните отношения, но външният министър Морис Шуман изтъква обмена на хора. „Не само за туризъм, макар че трябва да признаем, че България има прекрасни плажове, а Франция има свои хубости, които младежта на България и Франция трябва да познава. Но трябва да се обменят хора, за да се опознават помежду си“. България настоява съвещанието да се свика „без протакане и отлагане“, и предлага комитет от представители на Белгия, Полша и Финландия, представляващи съответно НАТО, Варшавския договор и групата на неутралните държави, да се заеме с неговата подготовка. Ерве Алфан категорично отхвърля идеята, тъй като Франция е противник на преговори на блокова основа.

Пълния текст четете в сп. „История“, кн. 2

Движението като начин за музикално развитие

Откъс от „Развитие на изразителността на движенията в музикално-ритмическата дейност у децата от подготовителната група“

Людмила Комисарова

Московски педагогически държавен университет

Актуалност на изследването. Музикалното възпитание представлява синтез от различни видове дейност. На музиката в този процес принадлежи особена роля поради нейното огромно емоционално въздействие върху детето и неговия организъм. Емоциите са главният регулатор на поведението и формирането на личността.

Движението е едно от важните средства за музикално развитие на детето в системата на предучилищното образование. Използването на моторната дейност в една или друга форма присъства практически във всички най-известни системи за музикално възпитание – Е. Жак-Далькроз, К. Орф и др.

Положителната роля на движенията под музика отбелязват в своите работи такива известни педагози изследователи като Т. Бабаджан, Н. Ветлугина, А. Кенеман, Е. Конорова, Н. Метлов, С. Руднева, Н. Румер и др.

Най-тясна взаимовръзка между музиката и движенията се проследява в музикално-ритмичните движения на децата, доколкото те са основани на взаимовръзката между образното съдържание, изразителните възможности на музиката и разнообразните движения (физически, танцувални, музикално-игрови).

Ритмичните движения се използват като начин за активизация на музикалното възприятие и

Заглавието е на редакцията

www.pedagogy.azbuki.bg

Главен редактор

Проф. д-р Емилия Василева
E-mail: embavassi@abv.bg

Редактор

Любомира Христова
0889 22 12 15
Тел.: 02/425 04 70
02/425 04 71

E-mail: pedagogy@azbuki.bg

Съдържание на сп. „Педагогика“, кн. 3/2017:

ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКИ ПРОНИКНОВЕНИЯ

Фразеологични обрати в речта на детето от подготовителната група на детската градина / *Валентина Яшина*

Особености при използването на дидактическите материали на Мария Монтесори в математическото развитие на децата в предучилищните учреждения в Русия / *Людмила Павлова*

Развитие на изразителността на движенията в музикално-ритмическата дейност у децата от подготовителната група / *Людмила Комисарова*

Емоционалното развитие като ендегенен фактор за социализацията на децата в транзитивните условия на руската действителност / *Елена Изотова*

Проблеми на съвременния мениджмънт на предучилищните образователни организации в Русия / *Людмила Волобуева*

Формиране на морална компетентност в предучилищна и начална училищна възраст / *Татяна Авдулова*

Развитие на свързаната реч при деца в подготвителна група със средствата на мултипликацията / *Ирина Андриюшина*

Особености при формирането на екологични представи у шестгодишните деца / *Олга Газина*

Сравнителна характеристика на личностната готовност за обучение в училище на деца, възпитавани в условията на обществените образователни учреждения и семейството / *Галина Толкачева*

Analysis of the Bulgarian National Curriculum on the Subject "Man and Nature" in 4th Grade and the Textbooks in the Context of the TIMSS 2015 Framework: A Comparative Analysis of the Content Area / *Ivanka Kirilova*

Музикално-педагогическите умения на бъдещите начални учители / *Пенка Марчева*

СПОДЕЛЕН ОПИТ

Индивидуалността на детето – основа за правилно развитие и възпитание / *Ирина Николова*

Подобряване на междуличностните отношения между родителите на деца от различни етноси в детската градина / *Маргарита Кръстева*

КНИЖНИНА

Систематично въведение в общата и психологическата синергетика / *Борис Минчев*

развитие на музикалната отзивчивост към музиката. В движенията се отразяват характерът, настроението на музикалното произведение, поради това качеството на ритмичните движения зависи от тяхната изразителност и тясната им взаимовръзка с музиката.

Проблемът за изразителността на детските музикално-ритмични движения се засяга в цяла редица педагогически изследвания – С. Букатина, Н. Ветлугина, Е. Горшкова, А. Кенеман, М. Палавандишвили и др.

Така например Н. Ветлугина отбелязва, че като предизвикваме у децата определени двигателни реакции по пътя на погбора на съответни музикални произведения, е възможно да повлияем върху качеството на техните движения. Движенията създават условия за по-пълно, осмислено възприемане на музикалното произведение, а музиката придава изразителен характер на движенията и съдейства за тяхната координация и произволност.

Изследователите М. Антропова, С. Беляева-Екземплярская, А. Богалъов, Л. Виготский и др. отбелязват, че изразителността на движенията включва както двигателната организация (външните движения), така и пластичната изразителност (преживяванията, вътрешните състояния, които се отнасят към психическата сфера).

Развитието на изразителността на движенията произтича в различни видове дейност: музикална – Н. Александрова, Е. Жак-Далькроз, Б. Теплов, Д. К. Курнарская, К. Сишор, К. Орф, танцувална – Ю. Бореф, Р. Захаров, Н. Рубинщейн), театрална (М. Бахтин, А. Савостянов, К. Станиславский, С. Ейзенщейн, хугожествена гимнастика – Е. Аверкович, А. Балян Ю. Смирнов. Анализът на изследванията, касаещи въпроса за развитието на двигателните способности и качества на децата, свидетелства, че около 40% от децата от подготвителните групи имат ниско равнище на развитието на двигателните способности и качества на децата, което се отразява на изразителността на техните движения. Във връзка с това значим е въпросът за търсенето на пътища и разработването на нови начини и прийоми, осигуряващи развитието на двигателните способности на децата от подготвителните групи с цел повишаване на изразителността на движенията в специално организирана дейност.

Анализът на психолого-педагогическата литература и програмното осигуряване на музикалното възпитание на децата от предучилищна възраст свидетелстват за слабата изученост на компонентите и критериите за оценка на изразителността на движенията на децата от предучилищна възраст. Недостатъчно са разработени начините и прийомите за развитието на изразителността на движенията в специално организираната музикално-ритмична дейност на децата.

Решаването на тези въпроси е един от най-важните начини за повишаване на ефективността на педагогическата работа с децата от подготвителните групи в музикално-ритмичната дейност.

На основата на изложеното дотук беше определен и проблемът на изследването: какви са педагогическите условия за развитие на изразителността на движенията у децата от подготвителната група (6 г.) в музикално-ритмичната дейност? Решението на този проблем е цел на изследването.

Обект на изследването: процесът на развитие на изразителността на движенията у децата от подготвителните групи в музикално-ритмичната дейност.

Предмет на изследването: педагогическите условия за развитие на изразителността на движенията у децата от подготвителната група в музикално-ритмичната дейност.

Хипотеза на изследването: успешното развитие на изразителността на движенията у децата от подготвителните групи в музикално-ритмичната дейност може да бъде осъществено при следващите педагогически условия:

- обучение на децата на занятията с цел натрупването на необходимия музикален и двигателен опит и овладяване на изпълнителски и творчески навици;
- прилагане на специално разработена методика, насочена към развитие на изразителността на движенията на децата от подготвителните групи в музикално-ритмичната дейност;
- подбор на музикален и художествен репертоар, съдействащ за развитието на изразителността на движенията на децата от подготвителната група в музикално-ритмичната дейност.

Задачи на изследването

1. Да се изучат теоретичните основи на развитието на изразителността на движенията на децата от подготвителните групи в музикално-ритмичната дейност.
2. Да се определят педагогическите условия за успешно развитие на изразителността на движенията у децата от подготвителната група със средствата на музикално-ритмичната дейност.
3. Да се разработи методика, съдействаща на развитието на изразителността на движенията в музикално-ритмичната дейност и да се апробира в хода на опитно-експериментална работа.

Методологическа основа на изследването са основните психолого-педагогически изследвания, касаещи проблемите на развитието на музикалните способности на децата, в частност, усетът за ритъм – Ю. Борев, Р. Захаров, Л. Виготский, Е. Жак-Далькроз, А. Запорожец, Н. Рубинщейн, К. Сишор, Б. Теплов, и др.; особеностите на развитие на движенията на децата в условията на организацията на музикално-ритмичната дейност и възможностите за развитие на изразителността на детските движения – Н. Александрова, С. Букатина, Н. Ветдугина, Е. Горшкова, А. Кенеман, Д. Курнарская, Е. Конорова, Н. Метлов, М. Палавандишвили и др.

Методи на изследване

1. Изучаване и анализ на литературата по проблема на изследването.
2. Педагогически експеримент, включващ констатиращ, формиращ и контролен етап.
3. Наблюдение над децата в процеса на опитно-експерименталната работа.
4. Количествен и качествен анализ на резултатите от опитно-експерименталната работа.

Теоретичното и практическото значение на изследването се състои в следното:

- проанализирани и обобщени са теоретичните положения на научните изследвания, които касаят възможностите за развитие у децата от подготвителните групи на изразителност на движенията в музикално-ритмичната дейност;

- определени са критериите за определяне на равнището на развитие на изразителността на ритмичните движения у децата от подготвителните групи;
- определени са оптималните педагогически условия за развитие на изразителността на музикално-ритмичните движения у децата от подготвителните групи;
- разработена е методика за развитие на изразителността на движенията у децата от подготвителните групи в процеса на музикално-ритмичната дейност, която може да бъде използвана в работата в детската градина, което ще позволи да се повиши ефективността на музикалното възпитание на децата от предучилищна възраст.

Цели, задачи, резултати от опитно-експерименталната работа

Експерименталната работа се проведе в продължение на 6 месеца в едно от предучилищните образователни учреждения в Москва. В нея участваха 50 деца от подготвителната група: 25 деца от експериментална подгрупа и 25 деца от контролна подгрупа. Работата с децата се проведе в процеса на индивидуалните, подгрупови и фронтални занятия.

В хода на **констатиращия етап** беше проведена първична диагностика на равнището на развитие на изразителността на движенията у децата от подготвителната група в музикално-ритмичната дейност.

С тази цел на децата от експерименталната и контролната подгрупа бяха предложени специални диагностични задания.

Равнището на развитие на изразителността на музикално-ритмичните движения у децата се диагностицираше в съответствие със следните критерии:

- способност за емоционално-образно възприемане на музиката;
- способност да се възприемат и различават най-ярките изразителни средства на музикалните произведения и адекватно да се отразяват в музикално-ритмичните движения;
- способност за самостоятелно използване на навиците за постигане на изразителност на движенията при предаване на музикалния образ (мимика, пластика, пантомимика).

Анализът на резултатите от констатиращия етап показва, че у две деца от експерименталната и от контролната група се е проявило високо равнище на развитие на изразителността на движенията. Тези деца изразяваха положително емоционално-оценъчно отношение към възприеманата музика. Те създаваха изразителни образи в своите импровизации, използваха оригинални пластически, мимически движения адекватни на характера и настроението на музиката, на нейните изразни средства.

Средно равнище на изразителност на движенията беше зафиксирено при четири деца от експерименталната подгрупа и същия брой деца от контролната подгрупа. Тези деца притежаваха някакъв опит от възприемането на музиката, можеха да определят характера на музиката, не изпитваха затруднения в определянето на емоционално-образното съдържание на произведението, обаче се нуждаеха от стимул за създаване на емоционално изразителни образи.

Ниско равнище по показателите беше установено при четири деца от експерименталната подгрупа и четири – от контролната подгрупа. Тези деца възприемаха музикалните произведения недостатъчно емоционално, можеха да различават само отделни, ярко изразени особености на музиката, не проявяваха желание и интерес към възприеманото на творческите задачи, отличаваха се със създаването на шаблонни музикални образи.

По такъв начин, анализът на резултатите от констатиращия етап показва необходимостта от разработване на поетапна методика, насочена към формиране на изразителността на движенията на децата от подготвителните групи в музикално-ритмичната дейност.

Пълния текст четете в сп. „Педагогика“, кн. 3

Ранното езиково обучение не е самоцел

Откъс от „Езикови модели за приобщаващо образование“

Екатерина Неделчева Софрониева

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Въведение. Европейската комисия (2011) акцентира върху необходимостта от прилагането на подходи в езиковото обучение, които да приобщават деца от различен мигрантски или малцинствен произход, както и деца със специфични образователни потребности. Експертите считат, че ранното езиково обучение може да се реализира успешно само когато то не е самоцел, а е поставено в по-широк образователен контекст. Понастоящем в много европейски страни се осъществяват реформи в образованието, като се отчита наличие на по-цялостен и структуриран подход в страни, в които се говори на няколко официални езика. Такъв пример е Финландия, където се използва една добра езикова практика за приемственост, наречена „потапяне в шведския език за деца, говорещи фински“. Сред посочените в „Оперативния наръчник“ (ЕК, 2011) добри практики за ранно езиково обучение на деца с малцинствен или мигрантски произход са модели, използвани в Австрия, Естония, Финландия и Швейцария. Авторите препоръчват задълбочени предварителни проучвания относно ефективността на предлаганите материали и учебни системи и настояват за наличието на задължителни резултати да предхожда разпространението на нови учебни по-

Заглавието е на редакцията

www.foreignlanguages.azbuki.bg

Главен редактор

Проф. д-р Димитър Веселинов
E-mail: d_vesselinov@yahoo.fr

Редактор

Николай Кънчев
0888 81 56 45

Тел.: 02/425 04 70
02/425 04 71

E-mail: foreignlanguages@azbuki.bg

Съдържание на сп. „Чуждоезиково обучение“, кн. 2/2017:

ИНТЕРВЮ

Акад. Михаил Виденов, почетен председател на Международното социолингвистическо дружество и председател на Отделението за хуманитарни и обществени науки в БАН: Има изход от езиковата инвазия / *Димитър Веселинов*

ПРИЛОЖНА ЛИНГВИСТИКА

Към въпроса за адлозите в съвременния турски език / *Милена Йорданова*

Инструменти за измерване на интеркултурната компетентност / *Рая Живкова-Крупева*

Избрано

The Bulgarian Version of the Official Journal of the European Union. Linguistic Approaches / *Martin Henzelmann*

МЕТОДИКА

Езикови модели за приобщаващо образование / *Екатерина Софрониева*

Проблемно обучение, електронно учене и мобилни технологии при изучаването на чужд език / *Мария Нейкова*

ЕЗИК И КУЛТУРА

Новият литературен жанр „транслит“ / *Мадлен Данова*

ВЪСПИТЕЛНА ЛЕКЦИЯ

За езика като органон / *Тодор Шошов*

ЛИНГВОДИДАКТИЧЕСКА АРХЕОЛОГИЯ

Българските училища в Цариград – между историята и спомените / *Мария Михайлова-Мръвкарлова*

ХРОНИКА

Един век структурализъм / *Петя Тодорова*

Китайските паралелки на 138. СУ „Проф. Васил Златарски“ / *Магдалена Кръстева*

РЕЦЕНЗИИ И АНОТАЦИИ

Теория и практика на ефективната академична комуникация / *Мариета Ботева*

Нов самоучител по английски език с актуални текстове и богат справочен материал / *Милка Хаджикотева*

Глобалният английски език в български контекст / *Дафина Костадинова*

магала. Европейската програма за „Учене през целия живот“ предлага финансиране за разработването на такива помагала. Пример за това е „методиката за много ранно езиково обучение“, създадена в Чешката република. Материалите трябва да се изготвят от екипи от професионалисти, да са апробирани и тествани в практиката и допълнително валидирани като ефективни за работа с деца. Заключениеето на експертите е, че е наложително да се провеждат сериозни изследвания в сферата на ранното езиково обучение и съществуващите подходи и практики.

Преглед на добри практики в европейските страни за използването на Наративния формат за приобщаващо образование.

Един от най-успешните модели за ранно езиково обучение е Наративният формат, създаден от проф. Трауте Ташнер от Римския университет „Ла Сапиенца“ в Италия (Taeschner, 2005). Този модел е отличен от Европейската комисия като най-добър учебен метод през 2007 г. С годините той печели редица престижни отличия и награди и доказва на практика, че усвояването на езици от деца на ранна възраст може да бъде изключително успешно, при положение че в езиковото обучение се прилагат ефективни методи и подходи. Моделът и достиженията по него в България и чужбина са описани в книгата „Ранно езиково обучение: модели у дома и в клас“ (Sofronieva, 2016). Познат на децата като „Приключенията на Хокус и Лотус“, той се приема като обичана и желана езикова дейност, а резултатите показват неговата безспорна ефективност за усвояването на езици. Той се използва за обучение на деца по английски, немски, френски, испански и италиански език като втори език, както и за езикова интервенция на родния език.

В областта на приобщаващото образование редица от изследвания в европейските страни валидират ефективността от прилагането на модела. Тук ще разгледаме накратко няколко примера от Германия, Великобритания и Италия.

Приобщаване на деца от емигрантски произход в Германия.

Проучването на Ливия Давери – ръководител на отдел „Обучение и межкултурно развитие в ранна предучилищна възраст“ в централата на организация РАА (Регионални отдели за подпомагане на деца и пограстващи от емигрантски семейства) в град Есен, Германия, е преведено и публикувано на български език (Daveri, 2011). Авторката оценява тренировъчната програма на РАА по Наративния формат за подпомагането на езиковото развитие и изучаването на немски език на деца от емигрантски семейства. Програмата е

много добре приета в Германия и дава много добри резултати. За тези успехи е удостоена и с множество награди. През 2008 г. министърът на образованието Анете Шаван връчи най-високото отличие на модела по програмата "LINGUA GOLD". Статията представя още една инициатива в Германия по методиката, при която в основните училища шестокласници с особено добри познания по езика и много добра социална компетентност помагат на първокласници да започнат изучаването на английски език. „Учебният материал е трениран по различен начин: като разказ чрез мимика, жестикулация и език; като мюзикъл чрез песни, пантомима и танц. Всичко това се онагледява чрез картини и мултимедийни филми и се възпроизвежда под формата на рисунки, работа с глина, игра на домино или чрез разказване и писане на собствени истории“ (Daveri, 2011: 56). Проектът мотивира и подпомага децата при изучаването на езици и същевременно им носи положителни емоции през учебния процес в класната стая.

Обучение на деца от семейства с различен социален и икономически статут във Великобритания. Една от най-новите публикации в областта на прилагането на Наративния формат в ранното езиково обучение във Великобритания (McElwee, 2015) представя данни за обучението на деца по Наративния формат на френски език в детски градини и начални училища от Североизточна Англия. Изследователският проект е осъществен за 4 години (2008 г. – 2012 г.) и проследява езиковия напредък на децата, които се обучават по тази методика. Резултатите доказват, че децата могат да разказват истории на френски език, използвайки сложни граматични и синтактични структури и богат речников запас. При анализите на историите се отчита липса на употреба на родния език. Нито едно от изследваните деца не използва родния си език по време на своя разказ. При затруднение да предадат желаното събитие или случка от историята на френски език, децата не „превключват“ на английски език, а прилагат други стратегии, като например използването на невербални средства за предаване на желаното съдържание или преминаване към следващата част на историята и пропускане на елемента, който ги затруднява, без това да се отразява на цялостното съдържание на историята. Като пример авторът дава един от случаите, в които петгодишно момиченце трябва да предаде епизод по картинка, която показва как героинята Лотус предлага на главния герой Хокус една ягода. Момиченцето не може да си спомни френската дума за „ягода“ в този момент и вместо това премясва с устни за „вкусно“ и казва: "Mmm, Nocus, regarde!" („Ммм, Хокус, виж!“), като посочва към ягодите в кошничката. Изследването не установява значими различия в напредъка и езиковите умения по френски език при това обучение на деца от различни социални прослойки и от семейства с различен икономически статус. Отчетената висока активност и изразено желание за включване към езиковите дейности е и един от факторите за включването на нови училища към тази програма за обучение. Експерт на OFSTED (Офис за стандарти в образованието) на английското образователно министерство оценява проекта и ползите от ранно езиково обучение в дългосрочен план и отчита, че прилагането на методиката с продължителност от пет години – в детската градина и началното училище, ще осигури качествен напредък и приемственост в езиковото обучение. В друга статия авторът проследява въвеждането на модела на Наративния формат в обучението по езици на деца в Англия и оценява модела като „радикално различен от методите, използвани в другите училища“ (McKealeу, 2011: 13). Резултатите, които се проследяват във времето, са изключително обнадеждаващи и поради тази причина все повече училища желаят да се обучат по модела и да го използват в програмите си.

Прилагането на Наративния формат за езикова терапия в Италия. В Италия има много изследвания и данни, които сочат, че моделът работи успешно както за деца с различен произход и социален статус, така и за деца със специални

образователни потребности. Две от проучванията, ръководени от Лерна (Lerna et al., 2002; 2006), оценяват ефекта от прилагането на Наративния формат в рехабилитационна клинична обстановка за езикова терапия на деца със синдрома на Даун. Резултатите показват, че се наблюдава подобряване на езиковата продукция и повишаване на мотивацията на децата за участие и комуникация.

Изследване на отделен случай: Бенедета. Преведена на български език е статия, която описва част от резултатите от изучаването на отделен случай. Това е едно изследване на Пирчо и Ташнер, познато като „Случаят с Бенедета“ (Pirchio & Taeschner, 2011). Семейството на деветгодишно момиче с познавателна изостаналост изисква интервенция с Наративния формат след осезаем спад в езиковото развитие и мотивация за логопедично лечение. Проектът се осъществява в училищна среда, където учителката на Бенедета обучава клас от 27 деца, разделени на две групи, използвайки Наративния формат. Експерименталното обучение е с продължителност от десет месеца. Анализира се продукцията в спонтанна или извлечена реч. Момичето показва значително подобрене в използването на езика при спонтанно общуване и уменията да разказва истории. Използва по-разширен речник и повече думи, както и по-сложни и дълги изречения. Авторките акцентират върху нуждата да се прилага ефективни езикови модели за приобщаващо образование. Те заявяват: „Включването на дете със специални потребности в редовен клас не е достатъчно, за да гарантира неговото социално интегриране и достъпа до подходяща образователна програма. Важно е да се идентифицират стратегии за обучение и дейности, подходящи за всички; това реално интегрира детето със специални потребности“ (Pirchio & Taeschner, 2011: 40).

Обучения по Наративния формат за включващо образование в България. В България екип от специалисти от Софийския университет „Св. Климент Охридски“ работи за въвеждането и прилагането на Наративния формат на университетско ниво като част от програмите за езиково обучение на учители и студентни педагози, както и на деца от детски градини. От 2008 г. досега екипът провежда редица научни изследвания. Събрани са много данни по формата на местове, анкети, видеозаписи, интервюта, портфолиа и др. Те потвърждават резултатите, получени и в другите европейски страни, и доказват ефективността на обучението по модела на деца с нормално когнитивно развитие и на деца с познавателно изоставане (Sofronieva, 2016). Проектът по въвеждането на формата в България обхваща учители, студенти, родители и деца. Първите резултати от изследванията за разпространението на методиката в България, Румъния и Турция са представени на международната конференция „Комуникации, иновации и нови методи в ранното чуждоезиково обучение“, проведена от Софийския университет „Св. Климент Охридски“ през септември 2009 г. Този форум даде възможност академичните среди да се запознаят с опита на водещите европейски страни, както и с първите резултати от въвеждането на методиката на Балканите. На събитието присъства и създателката на метода – професор Трауте Ташнер, която засвидетелства своето сътрудничество и подкрепа към българския екип. Бяха излъчени кратки видеофилми, които илюстрираха езиковите умения на деца от различни страни. Сред тях бяха и записи на деца със специални образователни нужди (напр. момче на име Емануеле със синдром на Даун от Италия, който разказва история по картинки, създадена по формат 7; обучение на група деца от дома за деца със специални образователни потребности в гр. Яш, Румъния, които активно участват в граматизацията на история по формат 1, и др.). Излъчените записи направиха огромно впечатление на присъстващите езикови специалисти, психолози и педагози.

Изследванията и работата на специалистите за въвеждането и разпространението на Наративния формат в езиковото обучение в страната и чужбина продължава (Shorov, 2013; Sofronieva, 2015). Моделът предлага алтернатива на тра-

диционните подходи в обучението, а положителните резултати показват, че децата, които се обучават по него, могат да усвояват езици по един съвсем естествен начин, без това да представлява някаква трудност.

Тук, като илюстрация, ще представим част от резултатите на изследователски проект, осъществен в рамките на две академични години (2009 – 2011 г.). Една от целите на проекта бе да се проследят езиковите и комуникативните умения на студентка със специални образователни потребности. Представени и анализирани по-долу са данните от видеозапис, направен три месеца след началото на обучението по Наративния формат.

Изследване на отделен случай: Ани

Общи данни за изследваното лице. Студентка по предучилищна педагогика и чужд език със специални образователни потребности (забавено когнитивно развитие и затруднение в движенията – за придвижване момичето използва инвалидна количка или проходилка). Възраст: 20 години. Студентката се обучава заедно с група от 15 студенти по педагогика без нарушения в когнитивното си развитие. Обучението по втори език се провежда два пъти седмично. Вторият език за тази група е английски. Приложена методика в обучението на групата – Наративен формат. Продължителност на обучението до видеозаписа: три месеца. Предварителен тест по език – преди началото на обучението студентката показва невъзможност да се изразява в писмена форма и слаби говорни комуникативни умения на ниво А1.

Данни за видеозаписа. На видеозаписа студентката, която ще наричаме мук Ани, провежда занятие по език със свои колеги. Записът е направен в аудитория на Факултета по начална и предучилищна педагогика. Общото времетраене на видеозаписа е 7,03 минути. Тук са представени резултатите от началните 3 минути. На видеозаписа Ани води заниманието по език на малка група от студенти – общо 5 на брой. Те разучават историята, като повтарят думите и жестовете, които Ани изрича и изиграва за тях, първо самостоятелно, а после заедно с групата. Спазени са всички предписания за прилагането на Наративния формат. Студентите са облечени със специални тениски, необходим реквизит за разыгрането на историята. Като фон на заден план се вижда плакат с главните герои от сюжетните истории.

Следва транскрипция на английски език на точните думи, използвани от студентката.

Началото на формат 2 (история 2 по Наративния формат), времетраене: 3 минути

“Once upon a time there was a little Dinocroc. His name was Hocus and he wanted to play.

“I’m a little dinocroc, walking in the park.”

A tiny yellow butterfly was flying near Hocus.

She said: “I want to play with *me*, I want to play with Hocus. Catch me, catch me. You can’t catch me. Ha-ha ha.”

Hocus: “I’m tired. I give up.”

(за оригиналния текст на историята виж Taeschner, et al., 2004)

Използвани граматични и изразни средства: лингвистичен анализ.

При анализа на речевата продукция можем да отбележим, че от граматична и лексикална гледна точка имаме една богата палитра от изразни средства. Този откъс от историята се отличава с разказност и диалогизъм, в който се преплитат уместно пряка и непряка реч за предаване на случката и взаимодействието между героите.

Можем да отнесем наличните използвани средства към следните групи:

1) сегашни и минали времена, а именно:

I) минало просто време – напр. “he wanted to play”.

Избрано

III) минало продължително време – напр. “A tiny yellow butterfly was flying near Hocus”.

III) сегашно просто време – напр. “I’m a little dinocroc”.

2) синтактична структура със сегашно деятелно причастие – “I’m a little dinocroc, walking in the park.”

3) повелително наклонение – “Catch me, catch me”.

4) модални глаголи – “You can’t catch me”.

5) правилни и неправилни глаголи в минало просто време, като “wanted”, “was”, “said”.

6) инфинитивни форми на глаголите – напр. “to play”.

7) съкратени форми на глаголите като “I’m”.

8) словоред с повече от едно прилагателно име пред съществително име – “a tiny yellow butterfly”.

9) прости и сложни синтактични структури – напр. “You can’t catch me”, “His name was Hocus and he wanted to play”.

10) неопределителен член – напр. “a little dinocroc”, “a tiny yellow butterfly”.

11) местоимения – напр. лични, притежателни като “I”, “he”, “his”.

12) специфични разказни конструкции, като “Once upon a time there was”.

13) фрази като “I’m tired”.

14) фразеологични глаголи, като “give up”.

15) междуметна форма за предаване на чувства – “ha-ha-ha”.

Пълния текст четете в сп. „Чуждоезиково обучение“, кн. 2